

68. STERIJINO POZORJE IZVEŠTAJ SELEKTORA

Čovečnost – Usponi i sunovrati

U minulom selekcionom ciklusu selektor je odgledao 57 predstava nastalih prema delima pisaca koji pišu na srpskom i drugim jezicima koji se govore u Srbiji, a od tog broja su čak 32 prazvedbe originalnih domaćih dramskih dela, ili dramatisovanih prozih i poetskih dela, ili autorski projekti, što svedoči o višegodišnjem pojačanom interesu za domaću dramu.

Veliki je dijapazon individualnih dramskih rukopisa, formalno-stilskih obeležja i smerova istraživanja i metamorfoza dramskoga pisma, ali i kvalitativnih razlika u ovladavanju nekim novim dramaturškim strategijama i tehnikama dramskog stvaranja. Na našim pozornicama izvode se tekstovi tradicionalne dijaloške strukture, ali su sve frekventniji i monološki uobličeni dramski tekstovi u kojima dominira naracija ili poetizovan diskurs.

Tematski raspon izvedenih predstava raznorodan je i stvaralački inventivan, dramski i teatarski provokativan. Već nekoliko sezona u pozorištima Srbije izdiferencirala se tematska celina čiji sadržaj čine brojni oblici nasilja nad ženama, bez obzira na njihovo životno doba, obrazovanje ili imovinski položaj. Problematika statusa žene u patrijarhalno uređenom društvu, domet i obuhvat istinskih promena u toj oblasti, mogućnost samorealizacije žene izvan tradicijom dodeljenih uloga, i dalje su široko polje za ogledanje dramskih pisaca. Problem nasilja nad ženama i pitanje njihovih prava u društvu – nažalost i dalje je goruća tema na ovim, i ne samo ovim prostorima.

Raširene su i intimistički ili politički intonirane obrade migrantskog pitanja, distopijske vizije, dramska razmatranja rata i njegovih posledica i dalje su prisutna, a možemo strahovati, nažalost, da će eho najnovijih ratnih pustošenja u Ukrajini i u budućnosti dramski i pozorišno biti artikulisan. Neke od drama imaju u osnovi aktuelizaciju ili inspiraciju nalaze u intertekstualnim vezama s motivima iz svetske i domaće dramske književnosti, ili im se u osnovi nalazi biografska ili autobiografska građa javnih ili istorijskih ličnosti (Grigorije Božović, Milica Stojadinović Srpkinja, Josip Broz Tito, Aleksa Šantić). Ta dramska istraživanja počivaju na opšteprihvaćenim biografskim činjenicama ili se formiraju kao komičke i parodične persiflaže nacionalne istorije ili fenomena savremenosti (fabrika „Crvena zastava”). Prisutna su u našoj pozorišnoj praksi i dramska istraživanja u području ličnog identiteta u odnosu na kolektivne identitete i društvenu zajednicu, na porodičnom i nacionalnom nivou. Neka od pozorišnih ostvarenja nametnula su svojom dijalogičnošću i polemičku usredsređenost na bolna pitanja savremenosti (migrantska kriza, autoritarni režimi, angažovane predstave u smeru „zelene” inicijative, socijalna položaj radništva u svetu krupnih kapitalista (ostati ovde ili otići), ispovest lekara „gastarbajtera”, na primer) i svojim dejstvom ukazala na njihov pozorišni potencijal.

Izbor predstava za Sterijino pozorje pokazuje i status srpske drame u regionu, Evropi i velikom svetu. Dela domaćih dramskih pisaca u ovom trenutku najprisutnija su na pozornicama u Sloveniji: drame Dimitrija Kokanova (inače uz Tijan Grumić trenutno najproduktivnijeg i najčešće angažovanog dramskog pisca i dramaturga) izvode se u SNG Nova Gorica (*Odjednom, reka* u režiji Kokana Mladenovića) i Ljubljani (*Kretanje* u SNG Drama u režiji Juša Zidar), a *52 herca (Najusamljeniji kit na svetu)* Tijane Grumić u SNG Nova Gorica. Takođe se igra i *Rolerkoster* Jelene Kajgo u Mladinskom gledališću u Ljubljani, a Milan Marković Ramšak u PG Kranj čeka premijeru dela *Kišni dan u Gurviču*.

U Sloveniji (Gledališče Koper) izvodi se i *Sumnjivo lice* u režiji Kokana Mladenovića. *Ožalošćena porodica*, klasika naše komedigrafije, izvedena je nedavno i u Hrvatskoj, u zagrebačkom teatru Kerempuh. U Severnoj Makedoniji, u teatru u Strumici igra se *Pomorandžina kora* u režiji Dragane Miloševske. U Bosni i Hercegovini izvedene su dve predstave Zlatka Pakovića: *Grobnica za Borisa Davidovića kako je danas zidamo* u Bosanskom narodnom pozorištu u Zenici i *Pedagogija otpora Branka Čopića* u koprodukciji Centra OMAHA Cazin, Kulturnog centra Bihać, Narodnog pozorišta Tuzla i Kulturnog centra Novi Pazar.

Opšta estetska vrednost pozorišnih predstava bila je vrhunaravni kriterijum odabira predstava za takmičarski program 68. festivala „Sterijino pozorje”. Tek potom, ili istovremeno s tom vrednošću, kao eventualne dodatne kriterijume selektor je udruživao njihov ekskluzivitet, kulturnu različitost, istaknutu modernost, istraživačku usmerenost, estetski radikalizam, umetničku apartnost ili izuzetnost, i drugi faktore. Oslonac tokom celog selektorskog ciklusa bila je parafraza misli Pitera Bruka: Iskra života, meso i krv realnosti, mora da bude prisutna u svakom trenutku pozorišnog čina.

TAKMIČARSKA SELEKCIJA 68. STERIJINOG POZORJA

1. DECA, opera u 17 pesama na muziku Irene Popović, po romanu Milene Marković; kompozitorka i rediteljka Irena Popović; Narodno pozorište Beograd

U ovoj predstavi je scensko čitanje drame prešlo u scensko pevanje romana, i tako se transformisalo u sažetu muzičko-scensku formu koja sledi hronološki niz priča, intimnih istina i proživljenih trenutaka u detinjstvu. Sa scene se ori bunt i individualnost, protest protiv generacije roditelja, ali i učitelja, konkretno i simbolički shvaćenih, prezir lažnog morala i malograđanštine. Glumci i operiski pevači su monolitno kolektivno telo, odnosno identitet koji, na skoro pustoj sceni, igraju svoj doživljaj ljudskog bola i radosti, posrtanja i uspenja. *Deca* nisu dramska, nego muzička predstava čiji je unutrašnji dinamični motiv muzika Irene Popović Dragović, koja se razvija sve jače i jače da bi u završnici ekstatično artikulisala misao Milene Marković „nismo ljudi nego neka strašna deca”.

2. GOSPODICA, pisac Ivo Andrić, dramatisacija Vanja Ejodus, režija Đurđa Tešić; Narodno pozorište Republike Srpske, Banja Luka (Republika Srpska- BIH)

Vešt je spoj epskog i dramskog načinila Vanja Ejodus dramatisujući roman *Gospodica*. Duhovno posrnuće protagonistkinje Rajke ima začetak u traumatično doživljenom i protumačenom amanetu njenog oca o važnosti štednje. Rediteljski postupak Đurđe Tešić odiše poetski naglašenom stilizacijom i vizuelizuje dva sučeljena pogleda na svet: racionalnost „običnog“ sveta, s jedne strane, i izvitoperenost tvrdičlukom zahvaćenog bića, s druge strane. Dinamika predstave sa nimalo bezazlenom metaforičkom slutnjom o Novcu kao vrhunaravnom gospodaru ljudskog života, podstaknuta je, koliko komičnim situacijama u koje zapada glavna junakinja, toliko i muzičkim ritmovima i funkcionalno upotrebljenim songovima koji prate radnju i uspelo dočaravaju atmosferu Sarajeva i Beograda tridesetih godina prošlog veka.

3. NOĆNA FRAJLA, pisac Aleksandar Popović, režija Branislav Mićunović; Narodno pozorište Niš

Najveći domet režije Branislava Mićunović u predstavi *Noćna frajla* je zvonko i razgovetno preciziranje i žanra i dramske radnje. To je sada slika mentaliteta, ultrazvučni

snimak naše naravi s tendencijom da se razbijeni elementi dramske radnje priberu, da se jezikom obujmi sva kompleksnost ljudskog roda, pojedinačnih žitija običnih smrtnika i njihovog kolopleta i batrganja u društvenom i političkom brlogu, ne odričući mu poetski i filozofski smisao ni jednog trena. Ima nešto u *Noćnoj fragili* od nasleđa scenskog ritaula, suptilno i visokoestetizovno, koje deluje zavodljivo na čula gledalaca.

4. POKOJNIK, pisac Branislav Nušić, režija Egon Savin; Crnogorsko narodno pozorište Podgorica i Centar za kulturu Tivat (Crna Gora)

Sažeta, oštra, opaka crna komedija, tamna groteska, sa nesumnjivim česticama kriminalističkog žanra (varirajte na to žanrovsko određenje, koliko Vam drago!) ali to je rediteljski sprovedeno tako da ne remeti ni bogatstvo, ni kompleksnost Nušićeve drame, a uz sve to je jezički prilagođena crnogorskom kraju. Svejedno, tako izmeštena, ili ne, ona svakako sasvim dobro pristaje našem dobu. *Pokojnik* je, bez dvojbe, čista društvena satira, u kojoj je reč o tome kako kriminalci prikirveni plaštom krupnog kapitala porobljavaju neskriveno poštene građane, a uz sadejstvo sudstva, medija, policije i politike. *Pokojnik* Egona Savina je žestok obračun sa lažnim društvenim moralom, licemerjem, korupcijom, lopovlukom i drugim oblicima nepočinstva u miljeu takozvanog visokog društva.

5. USPAVANKA ZA ALEKSIJU RAJČIĆ, pisac Đorđe Kosić, režija Jug Đorđević; Narodno pozorište Beograd, „Fondacija Novi Sad – Evropska prestonica kulture”, Sterijino pozorje Novi Sad

Fragmentarna dramska pripovest u stihu o tužnom, gubitničkom statusu žene u okovima patrijarhata, o sudaru snevanog i surove stvarnosti. Kosićeva drama izvanredne poetske vrednosti u svom središtu ima priču o zločinu koji počini žena usled nemoći da se odupre muževljevom zlostavljanju. Na osnovu knjige *Zatvorenice – Album ženskog odeljenja Požarevačkog kaznenog zavoda Milutina A. Popovića*, autor je izgradio dramu koju odlikuje, fascinantno podražavanje forme narodne poezije (uspavanke, naricaljke, dodolske pesme, itd.) u spoju sa grubim jezičkim iskazom naše savremenosti što kontrastiranjem rezultira izvanrednim dramskim predloškom za nastanak predstave čudesne lepote u režiji Juga Đorđevića u kojoj se prepliću elementi tradicionalnog i brehtovskog teatra.

6. YANKEE ROSE, pisac Slobodan Obradović, režija Miloš Lolić; Beogradsko dramsko pozorište

Duhovita, groteskna i gorka priča u kojoj se na crnohumorni način „razbijaju“ gotovo sve paradigme o Americi. Polazeći od pseudobiografije En Nikol Smit, američke manekenke, glumice, televizijske zvezde i Plejbojeve lepotice i televizijske ličnosti, Slobodan Obradović gradi univerzalnu dramsku priču o tragičnoj sudbini žene. Miloš Lolić ovu priču o usponu i padu jedne od bezbrojnih kopija Merilin Monro, rediteljski komponuje kao spektakularnu žanrovsku mešavinu mjuzikla, lutkarskog pozorišta i vodvilja. Ispitujući fenomen „američkog sna“, predstava se razvija komedijski razuzdano (zahvaljujući ne malom udelu metateatarskih čestica), raspevano, da bi se sva žanrovska ukrštanja slila u osnovni ton predstave: tragizam i nespokoj. *Yankee Rose* prikazuje upečatljivo pošast našeg vremena: nezajažljivost, bezosećajnost, raspad porodice, komercijalizaciju, medijsku manipulaciju, potrošačku groznicu...

7. ŠTO NA PODU SPAVAŠ, pisac Darko Cvijetić, dramatisacija: Kokan Mladenović, Mina Petrić, Darko Cvijetić, Dubravko Mihanović i ansambl predstave; režija Kokan Mladenović; Srpsko narodno pozorište Novi Sad, Gradsko dramsko kazalište „Gavela“ Zagreb, Narodno pozorište Sarajevo i MESS Sarajevo

U predstavi su, na temu raspada bivše zajedničke zemlje i krvavog rata, u stalnom preplitanju fiktivno i stvarno. „Postjugoslovenski pisac“ Darko Cvijetić oživljava surovu istinu o traumi rata, porodičnoj ali i sveopštoj, zagledanoj u lice smrti. Lično i autobiografsko nadmeće se i otelovljuje na planu glumačke igre i predstavi dodaje karakter istinski neporecivog, snagu stvarnosnog svedočanstva. Rediteljsko rešenje, da pisca u ulozi Pisca igra stvarni autor koji pred publikom organizuje i menja svoja sećanja i tako integriše sopstveni život u čvrsti rediteljski koncept, postaje emanacija do sada retkog spajanja stvarnosti i teatra, po svom značenju daleko iznad onoga dejstva koje se može postići primenom „teatra u teatru“. Rediteljski i dramaturški postupak u predstavi *Što na podu spavaš* još traži svoje ime.

8. 52 HERCA, pisac Tijana Grumić, režija Mojca Madon; Slovensko narodno gledališče Nova Gorica (Slovenija)

Mešavina naivnog dečjeg pogleda na svet, iskustva zrelog doba i jezika nauke, tvore čudesnu i poetičnu lepotu dramskog teksta Tijane Grumić. Na toj podlozi nastaje moćna i vizuelno raskošna predstava koja se događa svuda – od dna mora do kosmičkih visina. Suptilnu i poetsku režiju Mojce Madon karakteriše okvirna, metateatarska priča koju vodi narator koji povezuje konce radnje i koji tokom cele predstave gradi i razgrađuje scensku iluziju.

NETAKMIČARSKA MEĐUNARODNA SELEKCIJA „KRUGOVI”

1. LEPA VIDA, pisac Staša Prah, režija Marjan Nećak; Gledališće Koper / Teatro Capodistria (Slovenija); Slovensko stalno gledališće Trst (Italija)

Najnovija dramska varijacija Staše Prah na temu motiva o Lepoj Vidi, konstantnom mitu slovenačke književnosti, dramaturška je podloga za scensko-muzički spektakl Marjana Nećaka, raskošnu, vizeulno i muzički bogatu predstavu-metaforu o Ženi, čežnji, ljubavi i strasti.

2. NOĆ SA ALEKSOM, pisac Marko Tomaš, reditelj Ivica Buljan; Hrvatsko narodno kazalište Mostar (BIH)

Buljanova dekonsturkcijska predstava nadrasta stereotip mitske ličnosti Alekse Šantića kao simbola grada Mostara. Pozorišnoj publici dat je na uvid jedan neverovatno sugestivno izveden krležijanski solilokvij o prokletstvu male, patrijarhalne sredine koja može poslužiti i kao paradigma ondašnje, ali i današnje Bosne i Hercegovine.

3. TENA – kronika raspada jedne ljepote, pisac Josip Kozarac, dramaturgija Borislav Vujčić, režija i adaptacija Dražen Ferencina; Gradsko dramsko kazalište „Gavela” Zagreb, Gradsko kazalište „Joza Ivakić” Vinkovci, Ludens teatar, Centar za cjeloživotno učenje i kulturu Bjelovar i Gradsko kazalište Požega (Hrvatska)

Iz romana Josipa Kozarca reditelj Dražen Ferencina izlučuje iskonsko neprolazno, dok ekonomski realitet ostavlja u drugom planu. Pripovedni predložak iskorišćen je kao osnova za novu autorsku rekonstrukciju baštinjene građe. Elementi koreodrame, horskih glasova i ekspresionističke čestice u rediteljskom pristupu, doprinose snažnom utisku o modernom pozorišnom ostvarenju

PREDSTAVA U ČAST NAGRAĐENIH

SLIKA NEPOZNATOG, prema romanu „Izložba” Miodraga Kajteza i dramaturgiji Đorđa Milosavljevića, režija i adaptacija teksta Nikola Zavišić; Narodno pozorište „Toša Jovanović” Zrenjanin, Sterijino pozorje Novi Sad

Dr Milivoje Mladenović,
Selektor 68. Sterijinog pozorja
Novi Sad,
27. mart 2023.